

Muziekeducatie is een ecosysteem dat het verdient onderhouden te worden. Ieder kind moet de muzikale ontwikkelingskansen kunnen krijgen die het verdient

Imre Kruis, Evert Bisschop Boele • Dagblad van het Noorden, 8 april 2023, 13:00 • Opinie

Muziek is diep betekenisvol voor mensen. Vroeger rekenden gemeentes het tot hun taak om een muziekschool te onderhouden. Maar de overheid laat het muzikale landschapsbeheer steeds meer over aan het recht van de sterkste. Met als gevolg dat wat kwetsbaar is, verdwijnt.

Deze week werd in Gorredijk veertig jaar Instrumentale Muzikale Vorming (IMV) in de gemeente Opsterland gevierd. Al veertig jaar lang ondersteunt de gemeente dat alle kinderen van de Opsterlandse basisscholen kennis kunnen maken met het bespelen van een instrument. In sporthal De Skâns maakten 1100 kinderen muziek, samen met een popband en onder leiding van gedreven muziekdocenten. Wat een feest!

De leerlingen deden een ervaring op die sommigen van hen ongetwijfeld lang bijblijft. Als een eenmalige piekervaring, of als het begin van een levenslange verbinding met een instrument. In Gorredijk spraken we een leerkracht die na zijn pensioen met gitaarlessen begon. En die zich afvroeg waarom hij dat niet eerder had gedaan. IMV kan ook dat soort laat ontkiemende zaadjes planten.

Betekenisvolle rol in het leven

Instrumentale oriëntatie is, als het goed is, onderdeel van een muzikaal ecosysteem waarin kinderen de kans krijgen om te ontdekken wie ze muzikaal willen en kunnen zijn. Zodat muziek in hun leven de betekenisvolle rol krijgt die in potentie voor ieder mens voor het grijpen ligt.

Die betekenisvolle rol van muziek ligt overigens niet per se in het bespelen van een instrument. Er zijn veel mensen die een rijk muzikaal leven leiden zonder een instrument te bespelen. Maar iedereen doet wel iets met muziek, op zijn eigen manier. Afspeellijsten maken op Spotify. Naar concerten gaan. Zingen onder de douche. Kijken naar *The Passion*. De mogelijkheden zijn eindeloos.

Wij zien muziek dus liever niet als het ‘talentvol’ bespelen van een instrument op hoog niveau. Wij zien muziek simpelweg als muzikaal gedrag. En dan is iedereen muzikaal en getalenteerd, op zijn eigen manier.

Waar dient al dat muzikale gedrag dan voor? Er doen verschillende antwoorden de ronde. Muziek is goed voor het brein. Muziek bracht ons evolutionair voordeel. Van muziek word je sociaal. Van muziek word je slim.

Bevestigen, verbinden en reguleren

Wij geven liever een iets ander antwoord. Al dat muzikale gedrag doet eigenlijk drie dingen. Om te beginnen: het stelt mensen in staat om te laten zien wie ze zijn, muzikaal gezien. Wij noemen dat: de bevestigende functie van muziek. Je ontwikkelt een muzikale identiteit met muziek die je nu eenmaal mooi blijkt te vinden, die je om onverklaarbare redenen raakt.

Maar muziek stelt mensen ook in staat om zich te verbinden aan de wereld. Aan andere mensen. Bijvoorbeeld door samen muziek te maken, in je band of je shantykoor. Aan bepaalde plekken. Bijvoorbeeld aan de plek waar je woont, door Gurbe Douwstra of Ede Staal te beluisteren. Aan vroeger, aan later, of aan nu. Aan je diepste zelf, aan God of aan de Schoonheid. Enzovoorts. Muziek geeft je een plek in de wereld.

Al dat bevestigen en verbinden biedt je ten slotte de mogelijkheid om je leven ‘in te regelen’. Je gebruikt muziek om vrolijk te worden of om in slaap te vallen. Om je verdriet of je agressie te uiten. En je gebruikt muziek om anderen te beïnvloeden. Om ze in slaap te laten vallen of om ze boos te maken.

Bevestigen, verbinden en reguleren. Dat is wat muziek voor mensen doet. En opvallend: dat gebeurt ook altijd als het spannend wordt. Het leven wordt spannend als we te maken krijgen met grenzen. De grens tussen leven en niet-leven – dus bij geboorte en dood. De grens tussen jeugd en volwassenheid. De grens tussen het ene en het andere jaar. De grens tussen het aardse en het bovenaardse. De grens tussen ‘wij’ en ‘zij’.

Wat als het zaadje wortel schiet?

En zodra die grenzen in zicht komen, hebben we muziek nodig. Kunnen we ons een kerk zonder muziek voorstellen? Een verjaardag zonder ‘lang zal ze leven’? Een begrafenis zonder De Monuta Top-3: Andre Rieu, Frans Bauer en Jannes? Kunnen we ons een huwelijk voorstellen zonder eerste dans? Een sportwedstrijd zonder supportersgezang?

Terug naar de IMV-lessen in Opsterland. Daar wordt misschien het zaadje geplant. Daar leren kinderen wat één specifieke vorm van muzikaal gedrag – een instrument bespelen – voor hen kan betekenen. Dat is prachtig, en het is fantastisch dat de gemeente Opsterland dat al veertig jaar steunt. Het is belangrijk dat dit onderdeel is van het onderwijs. Muziek is diep betekenisvol voor mensen. Dat verdient een plek in het onderwijs.

Zeker omdat we weten dat de muzikale kansen die kinderen krijgen, sterk afhankelijk zijn van in welk gezin, welk dorp of stad ze opgroeien. Niet voor ieder kind is het bespelen van een instrument een vanzelfsprekende optie. Daarom is instrumentale oriëntatie op school een prachtig begin. Maar de vraag is wat het vervolg is van die oriëntatie. Het zaadje is geplant, en lang niet alle zaadjes komen uit. Dat hoeft ook niet. Maar stel dat het zaadje wortel schiet. Dat het kind denkt: dat was tof. Ik wil dat vaker doen. Wat dan? Waar kunnen kinderen dan terecht?

Muzieklandschap verandert enorm

Bij de muziekschool. Of bij een privédocent. En daar eindigt de vanzelfsprekendheid. Want het landschap van de naschoolse muziekles is het afgelopen decennium grondig opgeschud, en is nog steeds enorm in beweging. Op veel plaatsen rekenden gemeentes het vroeger tot hun taak een muziekschool te onderhouden. Maar een terugtrekkende overheid laat steeds meer het muzikale landschapsbeheer aan het recht van de sterkste over. Met als gevolg dat wat kwetsbaar is, verdwijnt. En muziekles is weliswaar heel belangrijk, maar tegelijkertijd ook kwetsbaar.

Binnenkort verschijnt onze tweede inventarisatie van naschools muziekonderwijs in Noordoost-Nederland. Wat wij zien, is dat het muzikale landschap enorm verandert. En dat met name in de landelijke gebieden het muziekeducatieve landschap soms dun wordt, en eenzijdig. Het maakt hoe langer hoe meer uit waar je woont in dit land. Van kansengelijkheid is dan geen sprake.

Met een terugtrekkende overheid gaat de markt zijn werk doen. De klant betaalt. Behalve als die niet kan betalen. Muziekles na – hopelijk – de instrumentale oriëntatie op de basisschool wordt soms weer een luxe. Ondanks de inspanning van bijvoorbeeld Jeugdfondsen Sport en Cultuur. In het geweld van de markt staat daarbij de fair pay van muziekdocenten onder druk. Hoogopgeleide mensen doen de kracht van muziek voor soms twee tientjes per uur in de verkoop. Is dat echt wat we willen?

Ecosysteem dat onderhoud nodig heeft

Zoals Eric Vloeimans zei in een *Zembla* -uitzending: als we overheidsgeld gebruiken om een weg te onderhouden of een spoorweg aan te leggen, heet het een investering. Als we overheidsgeld gebruiken om de muzikale infrastructuur te onderhouden, heet het subsidie. Laten we daar nog eens over nadenken.

Muziekeducatie is een ecosysteem dat het verdient onderhouden te worden. Een beetje snoeien hier. Een beetje voeding daar. Niet alles hoeft gepamperd. Er mag ook wel eens iets minder. Of anders. Maar het vraagt wel brede aandacht en zorg. Van ons allemaal. Van scholen, juffen, meesters en muzikanten. Van vaders en moeders. En van bestuurders.

Instrumentale oriëntatie is een prachtig begin, maar niet het einde. Het is onderdeel van een muzikaal ecosysteem dat onderhoud nodig heeft van een overheid die zich niet alleen als marktmeester en rekenmeester opstelt, maar ook als rentmeester. Rentmeester van een muzikaal landschap waarin ieder kind de muzikale ontwikkelingskansen kan krijgen die het verdient. Niet per se om een topmusicus te worden. Maar om die speciale kracht van de muziek te leren kennen.

Evert Bisschop Boele is lector Kunsteducatie Hanzehogeschool. Imre Kruis is drumdocent en onderzoeker bij het lectoraat kunsteducatie.